Är vi slavar under sexualiteten?

av Hjördis Levin

Sexualitet är lust och drift. Sexuell lust och fortplantningsdrift. När sexualitet definieras som heterosexuellt samlag kopplas de två ihop på ett sätt som vållat mänskligheten bekymmer genom tiderna. Hjördis Levin följer i den här artiklen idéströmningarna kring detta, främst under västerländskt 1800-tal. Idag kan vi skilja sexuell lust från fortplantningsdrift genom effektiva preventivmedel. Men det verkliga skiljandet vore att erkänna den sexuella lustan u t a n f ö r det heterosexuella samlaget. Det är dags att vi ser på sexuell aktivitet som på all annan mänsklig aktivitet: att den kan vara bra eller dålig, att vi kan välja mellan olika sorts sexualitet och att fri sexualitet också ibland kan betyda frihet från sexualitet, menar Hjördis Levin.

Artikeln har redigerats och delvis omarbetats av Louise Waldén.

Sexuell njutning och fortplantningsdrift är en helhet given av Gud. Avlandets ögonblick är gudomligt och just därför lustfyllt. Människan ska föröka sig och uppfylla jorden, därför dras man och kvinna till varandra och därför ska man välkomna varje barn som föds. Så var den *gammaltestamentliga* synen, som följt oss i vårt kulturarv.

Sexualiteten är en njutning, skild från fortplantningen. Den är en obetvinglig drift som måste få sitt utlopp och som kan exploateras i sexklubbar, porrmarknad, prostitution — bara man håller isär samlaget och avlandet. Så ser, tillspetsat, *dagens* sexualmoral ut.

Mellan de två polerna finns en oändlig rad idéer kring detta grundfaktum att sexuell njutning samtidigt innebär barnalstring. Alltefter samhällets behov har uppfattningarna förändrats.

I den *primitiva naturalismen* återfinner vi idéerna om den ohejdade sexualiteten, fast man anser den given av naturen och inte av Gud. Men i samma anda menar man att naturen i sin rikedom kommer att dra försorg om resultaten.

1800-talets stora sociala problem framtvingade en omprövning. I *den religiösa idétraditionen* menade man att fortplantningsdriften skulle kontrolleras t ex genom sena giftermål. *Den naturalistiska idétraditionen* såg sexualdriften som en naturkraft. Man varken kan eller bör undertrycka den men man bör använda de medel som finns för att förhindra att det blir barn.

Boskillnad har också gjorts mellan sexualitet och fortplantning i *moraliska* begrepp. Kroppen är ond och själen god. Den sexuella njutningen är en frestelse från onda krafter för att binda människan vid jordelivet *(asketism)*. Men även om njutningen är ond kan fortplantningen vara god eftersom den innebär nya själar och arvtagare till det mänskliga skapandet *(puritanism)*.

Driften kan också förädlas genom kärleken mellan två människor *(romantisk kärleksuppfattning)*. Då är ett samlag mellan dessa två en kärleksakt, de "älskar". Om kärleken inte finns är samlaget osedligt. Så småningom har det lett till en begreppsförskjutning där "älska" kommit att betyda "ha samlag" utan att det säger något om förhållandet mellan parterna.

Den outtalade regeln i den romantiska kärleken är att

man bara bör ha samlag med den man kan tänka sig ha barn med.

Pendeln har svängt mellan olika uppfattningar.

1880-talets naturalism var en protest mot den rådande sedlighetsniten som i sin tur fötts ur en reaktion mot överklassens njutningslystnad och dubbelmoral. Naturalismen hävdade sexualdriftens bejakande som ett medel mot dubbelmoral, prostitution, utomäktenskapliga barn, onani m m.

Mot detta synsätt reagerade den borgerliga kvinnorörelsen som befarade att kvinnan skulle återföras till det "orientaliska" stadiet av att vara enbart sexobjekt och barnaföderska. Mot naturalismens obetvingliga sexualdrift ställde man passionen för arbete, andlig utveckling och moderskap.

Som en reaktion mot allt detta — dubbelmoralen, naturalismens köttslighet, sedlighetsrörelsens asketism och kvinnorörelsens andlighet — växte det under 1890-talet fram en *kärleksmoral* som hävdade individens rätt till erotik. Kvinnans speciella begåvning för erotik betonades. Kanske kan kärlekskläran också ses som en reaktion mot sjunkande äktenskapsfrekvens och andliga vänskapsförhållanden som hotade familjebildning och barnafödande.

Under 1900-talet har vi alltmer närmat oss ett accepterande av sexualiteten. Dubbelmoralen har tvingats på reträtt. Utomäktenskapliga samlag är helt godtagna. Utomäktenskapliga barn har samma rättigheter som "legitima" barn. Sexualiteten har alltmer skilts från fruktsamheten genom allt effektivare preventivmedel. Skilsmässan har möjliggjort en explosion av sexuell exploatering, där kvinnan förvandlats till ett ting. Idag anklagas kvinnorörelsen för "moralism" när den protesterar mot pornografi och sexindustri.

Jag tror att man kan dra en linje från naturalismens idé om den obetvingliga sexualdriften fram till dagens situation. Den engelske läkaren George Drysdales tes att könsorganen förtvinar om de inte används vederlades visserligen snart av andra läkare men tankegången att det är farligt

Bild av J.T Sergel ur Sergel tecknar, Nationalmuseum 1976

med sexuell avhållsamhet har funnits kvar. Den har tjänat som argument för sexualitet utan fortplantning och äktenskap. Den har använts för att kvinnorna skulle "släppa till sig". Man måste få utlopp för sin sexualdrift annars blir man sjuk. Man "sköter hälsan" helt enkelt.

I ivern att få sexualitet utan fortplantning accepterad glömde man bort att sexualitet som allt annat kan vara både bra och dålig. Man glömde bort att "fri" sexualitet också borde innebära friheten att avstå från sexualitet.

Sexualiteten har hela tiden definierats som det heterosexuella samlaget mellan man och kvinna — och det är ju just *där* som tillfredsställandet av den sexuella driften kopplas till fortplantningen.

"Bara" tillfredsställande av sexualdriften, t ex genom onani, har länge bekämpats. Ända fram till 1920-talet pågick en intensiv propaganda mot främst manlig onani. Man hotade med fysisk deformering och andlig förslappning. Onanin ansågs också genom sin "lättillgänglighet" försvaga förmågan att uppskjuta behovstillfredsställelsen. Onanin överstimulerade fantasin så att man inte kunde koncentrera sig på annat arbete. Den bidrog till sturskhet och uppstudsighet. En intressant fråga är hur mycket propagandan mot onanin bidragit till parbildning, ökad samlagsfrekvens och ökad prostitution. Faktum är att det mest konsekventa sättet att skilja sexuell njutning från fortplantning är att *erkänna sexualiteten utanför det heterosexuella samlaget.* När man har samlag med preventivmedel skiljer man inte sex och fortplantning, man förhindrar bara konsekvensen av samlaget.

Varför är vi så rädda för att se det? Skälen är många. Sexualitet enbart för njutning kanske fortfarande är något skuldbelastat. Frikopplandet av sexualiteten kan ses som ett tecken på människornas totala oberoende av varandra, individualismens triumf, ensamhetens bekräftelse. Kanske är vi rädda att barnafödandet helt ska upphöra. Kanske tror vi att ett sådant synsätt skulle rycka bort grunden för mer eller mindre stadiga förhållanden. Och så kan det ju också vara det att det heterosexuella förhållandet faktiskt av de flesta anses som det bästa uttrycket för sexualiteten.

Vad än orsakerna är har obenägenheten att konsekvent skilja njutning från fortplantning gjort att det heterosexuella samlaget anses som det enda riktiga sättet att vara sexuellt aktiv. (Vilket i sin tur preventivmedelsindustrin tjänar på . . .)

Tesen om sexualdriftens obetvinglighet har främst gällt männen medan kvinnorna vårdat om den romantiska kärleken. Det har skapat en klyfta mellan kvinnlig förväntan och manligt beteende.

Tesen om att all sexualitet utan fortplantning är bra har lett till att många känt sig tvungna att reagera sexuellt även när de inte känt ett eget behov och att ha samlag även om de inte fått ut någon glädje av dem.

Jag skulle hårt uttryckt vilja tala om att allt detta lett till ett sexuellt slaveri, koncentrerat till det heterosexuella samlaget och med den manliga sexualdriftens tillfredsställelse som mål. Detta slaveri hindrar kamratliga och vänskapliga förhållanden att utvecklas. Det får människor att känna sig onormala om de vill ha förhållanden utan samlag eller väljer att leva i celibat längre perioder. Det gör att människor som inte har tillgång till samlag känner sig missgynnade och olyckliga. Det får män att känna sig onormala om de inte kan få erektion vid alla tillfällen. Det får kvinnor att känna sig onormala om de säger nej till ett samlag och att äta p-piller för att vara samlagsberedda. Det får kvinnor att känna sig sexualfientliga om de protesterar mot sexindustrins allt hårdare exploatering av kvinnokroppen. Det får män att våldta kvinnor och tro att kvinnor tycker om det. Det får män att tro att de inte kan uthärda den kortaste skilsmässa från sin partner utan att söka andra sexuella kontakter.

Sexindustrin lever på myten om den "obetvingliga sexualiteten". Den har inget till övers för psykiska eller emotionella kvaliteter, den är helt inriktad på könsorganen.

Sexindustrins skiljande av sexualitet och fortplantning ser jag som något negativt, ett utnyttjande. Men skiljandet i sig kan jag se en hel del fördelar med. En konsekvent skilsmässa mellan sex och

Dikterna av *Märta Tikkanen* är hämtade ur hennes diktsamling "Århundradets kärlekssaga" (Trevi). Bilderna på sid 18—19, 23, 24—25, 27, 47, 52 är gjorda av *Karin Hartvig.*

*

Hela numret är producerat med bidrag ur Fonden för abortförebyggande åtgärder, som också givit anslag till Vi mänskors "generationsserie".

fortplantning. Självklart innebär det inte att man aldrig ska ha samlag om man inte vill ha barn. Men samlag kunde vara ett bland många sätt att vara sexuellt aktiv. Att avstå från samlag under vissa perioder av livet, t ex när man vet att man inte vill ha barn eller när man vill koncentrera sig på annat, kan ha många fördelar.

Ett konsekvent skiljande av sex och fortplantning skulle kunna upphäva mycket av det sexuella förtryck vi lever under. Det skulle befria oss från påtvingade parförhållanden men kanske befrämja fungerande förhållanden. Vi skulle kunna få en glad och lustfylld tillvaro utan att behöva gå i ständigt p-pillerätande. En sexuell aktivitet som ger utrymme för många uttryck för vår sexuella kraft skulle inte göra oss mindre benägna att ha barn än nu, när det enformiga samlagsidkandet med en oerhörd massa skäl mot fortplantning ibland tycks vara ett skuldfyllt kamouflage för oviljan att vilja ha barn.

Att göra rent hus med uppfattningen att sexualdriften är obetvinglig och att all sexualitet utan fortplantning är bra skulle befria oss oerhört. Så att vi istället lärde oss se att sexuell aktivitet liksom all annan mänsklig aktivitet kan vara antingen bra eller dålig.

Vi har passerat den första fasen av sexualitetens skiljande från fortplantningen. Vi har fått rätt till sexualitet. Tiden är inne att påbörja nästa fas: Rätten till en egen sexuell identitet. Rätten till den sexualitet vi tycker är bra och vill ha. Rätten att kritisera det vi tycker är dåligt. Rätten att ifrågasätta den manliga definitionen av sexualdriften. Rätten att avstå från sexualitet om vi vill det. □

ill: Ulla Larsson

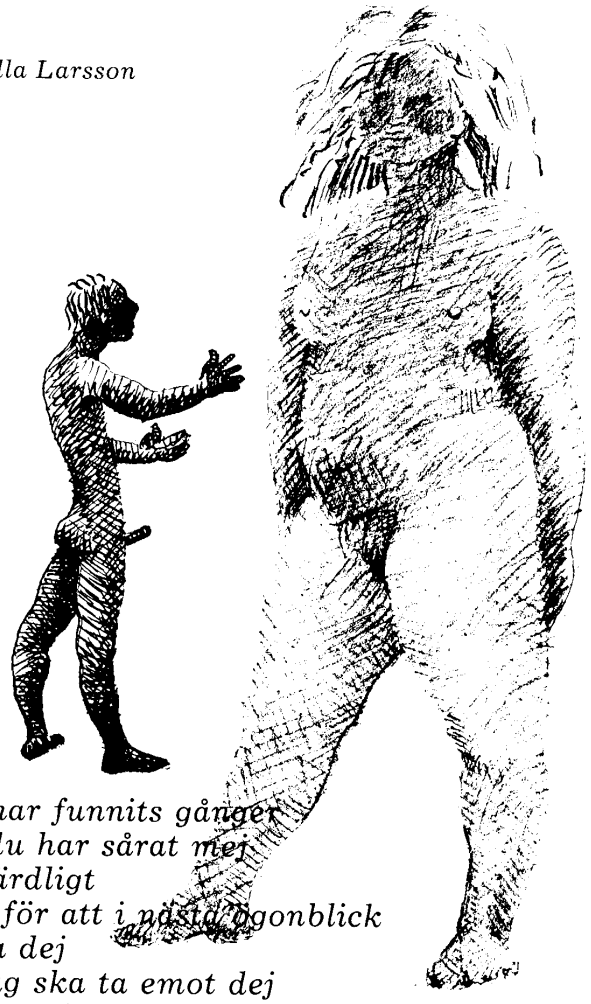

Det har funnits gånger
när du har sårat mej
outhärdligt
bara för att i nästa ögonblick
vänta dej
att jag ska ta emot dej
som vanligt
med lust och värme och hängivenhet

Såna gånger
har det varit mej
en stor njutning
att inte ge mig hän
som du har trott
utan att med noggrann precision
och inlärd teknik
föra dej
till ett snabbare slut
än du hade tänkt dej
medan jag själv håller mej undan

Inte den ringaste smula
av mej
och min lust och min värme
och min hängivenhet
ger jag dej
om jag inte själv vill det.

Och du märker det lika lite
som att du sårat mej
outhärdligt.

Märta Tikkanen